ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2025)

14ο Συνέδριο ΕΤΠΕ «ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

Προβληματισμοί και Προοπτικές για την Μουσική eΜάθηση και την Πολυτροπική Αξιοποίηση ΤΠΕ στη Συγγραφή Διδακτικών Εγχειριδίων Μουσικής

Μαρία Αργυρίου, Νικόλαος Ταψής, Ευαγγελία Μπαρλιά, Γεωργία Παπαλιάγκα

doi: 10.12681/cetpe.9396

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αργυρίου Μ., Ταψής Ν., Μπαρλιά Ε., & Παπαλιάγκα Γ. (2026). Προβληματισμοί και Προοπτικές για την Μουσική eΜάθηση και την Πολυτροπική Αξιοποίηση ΤΠΕ στη Συγγραφή Διδακτικών Εγχειριδίων Μουσικής. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, *1*, 1217–1222. https://doi.org/10.12681/cetpe.9396

Προβληματισμοί και Προοπτικές για την Μουσική e-Μάθηση και την Πολυτροπική Αξιοποίηση ΤΠΕ στη Συγγραφή Διδακτικών Εγχειριδίων Μουσικής

Μαρία Αργυρίου[1], Νικόλαος Ταψής[1], Ευαγγελία Μπαρλιά[2], Γεωργία Παπαλιάγκα[3]
m.argyriou@aegean.gr. tapsis@aegean.gr, eva.barlia@gmail.com, g.papaliagka@gmail.com
[1]Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
[2]Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Κορίνθου
[3]Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Λάρισας

Περίληψη

Η στρογγυλή τράπεζα επικεντρώνεται στη συγγραφή και εφαρμογή πολυτροπικών διδακτικών εγχειριδίων Μουσικής στο πλαίσιο της Πρόσκλησης του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) για το Πολλαπλό Βιβλίο, με έμφαση στη σύνθεση αισθητικής, παιδαγωγικής και τεχνολογικής διάστασης. Μέσα από τέσσερις εισηγήσεις διερευνώνται: οι σχεδιαστικές αρχές που διασφαλίζουν τη λειτουργικότητα και την αισθητική συνέπεια των ψηφιακών εγχειριδίων, οι ανάγκες και στρατηγικές ενίσχυσης της ψηφιακής επάρκειας των εκπαιδευτικών, οι επιδράσεις των ψηφιακών περιβαλλόντων στη διαμόρφωση μουσικών ταυτοτήτων, καθώς και η σημασία μιας συστημικής προσέγγισης στην επιμόρφωση. Οι συζητήσεις αναδεικνύουν τη συμβολή των ΤΠΕ στη βιωματική μουσική μάθηση, στην ενίσχυση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας και στη δημιουργική έκφραση των μαθητών. Συμπεραίνεται ότι η επιτυχής ενσωμάτωση πολυτροπικών εργαλείων απαιτεί ενιαίο πλαίσιο στρατηγικού σχεδιασμού και διαρκούς επιμόρφωσης, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ποιοτική και συμπεριληπτική αναβάθμιση της μουσικής εκπαίδευσης.

Λέξεις κλειδιά: εγχειρίδια, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, μουσική εκπαίδευση, πολλαπλό βιβλίο, πολυτροπικό υλικό, ψηφιακή επάρκεια

Εισαγωγή

Η προκήρυξη του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) για το Πολλαπλό Βιβλίο εισάγει νέες προοπτικές για τη συγγραφή διδακτικών εγχειριδίων στη Μουσική, στοχεύοντας στη δημιουργία πολυτροπικού και ψηφιακά εμπλουτισμένου εκπαιδευτικού υλικού. Η ανάπτυξη τέτοιων εγχειριδίων απαιτεί μια σύγχρονη, διεπιστημονική προσέγγιση που ενσωματώνει ερευνητικά δεδομένα από το πεδίο του music e-learning και της multimodal ICT education (Burnard, 2017· Argyriou & Tapsis, 2024). Οι νέες τεχνολογίες καθιστούν δυνατή τη διαμόρφωση διαδραστικών μαθησιακών εμπειριών, όπου ήχος, εικόνα, βίντεο, ψηφιακές παρτιτούρες και προσομοιωμένα μουσικά όργανα λειτουργούν συμπληρωματικά, ενισχύοντας την αισθητηριακή εμπλοκή και τη μουσική μάθηση (Kress, 2010· Siemens, 2014).

Ωστόσο, αναδύονται κρίσιμοι παιδαγωγικοί και αισθητικοί προβληματισμοί: η ισορροπία ανάμεσα στην τεχνολογία και την καλλιτεχνική αυθεντικότητα, η διατήρηση της μουσικής αισθητικής σε ψηφιακά περιβάλλοντα, καθώς και η καλλιέργεια κριτικού γραμματισμού απέναντι στα ψηφιακά μέσα (Karlsen, 2021· Siopsi, 2019). Η ψηφιακή επάρκεια των εκπαιδευτικών και των μαθητών καθίσταται θεμελιώδης, δεδομένου ότι η αποτελεσματική αξιοποίηση των ΤΠΕ στη μουσική εκπαίδευση προϋποθέτει δεξιότητες που αφορούν τη χρήση λογισμικών μουσικής δημιουργίας, την κατανόηση και επεξεργασία αρχείων ήχου, την πλοήγηση σε διαδικτυακές βιβλιοθήκες και την αξιοποίηση πολυμεσικών μαθησιακών αντικειμένων (Redecker, 2017). Η πρόκληση δεν αφορά μόνο τη μετάβαση από το αναλογικό

στο ψηφιακό μέσο, αλλά τη διασφάλιση παιδαγωγικής συνέχειας και βιωματικής εμπλοκής. Οι ψηφιακές πρακτικές, όπως η δημιουργία ηχοτοπίων, οι συνεργατικές διαδικτυακές συνθέσεις και η χρήση προσβάσιμων πολυτροπικών πόρων, δύνανται να ενισχύσουν τη μουσική ταυτότητα των μαθητών και να προωθήσουν τη συμπεριληπτική μάθηση (Ruthmann & Mantie, 2017· Αργυρίου, 2025).

Υπό αυτό το πλαίσιο, η στρογγυλή τράπεζα πραγματεύεται τέσσερις θεματικές παρεμβάσεις: τις αρχές σχεδιασμού πολυτροπικών εγχειριδίων, την ενίσχυση της ψηφιακής επάρκειας των εκπαιδευτικών, τις διαστάσεις της πολιτισμικής ταυτότητας στο ψηφιακό περιβάλλον, και την ανάγκη μιας συστημικής προσέγγισης στην επιμόρφωση. Η πολυτροπική αξιοποίηση των ΤΠΕ δεν αποτελεί απλώς τεχνολογική καινοτομία, αλλά στρατηγική κατεύθυνση για την ενδυνάμωση της δημιουργικότητας, της πολιτισμικής ευαισθησίας και της ποιοτικής μουσικής εκπαίδευσης στον 21ο αιώνα.

Προβληματισμοί και προοπτικές για τη μουσική e-μάθηση και την πολυτροπική αξιοποίηση ΤΠΕ στη συγγραφή διδακτικών εγχειριδίων Μουσικής (Ευαγγελία Μπαρλιά)

Η μουσική εκπαίδευση διεθνώς βρίσκεται σε μία φάση δυναμικού μετασχηματισμού, καθώς η ενσωμάτωση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) έχει μετατραπεί από επιλογή σε αναγκαιότητα. Η σχετική πρόσκληση του ΙΕΠ για το Πολλαπλό Βιβλίο (ΦΕΚ 6712/Β/23-12-2022) υπογραμμίζει την ανάγκη δημιουργίας υβριδικών, πολυτροπικών εγχειριδίων, τα οποία υπερβαίνουν τη στατική μορφή του παραδοσιακού βιβλίου. Αυτή η κατεύθυνση εδράζεται σε ερευνητικά δεδομένα που επιβεβαιώνουν την παιδαγωγική αξία της τεχνολογικά εμπλουτισμένης μάθησης (Lyu & Sokolova, 2023· Pećanac et al., 2016). Η προοπτική που διανοίγεται είναι αυτή ενός ανοιχτού, ευέλικτου μαθησιακού περιβάλλοντος. Το σχολικό εγχειρίδιο μετατρέπεται σε δυναμική "βιβλιοθήκη πόρων", η οποία μπορεί να περιλαμβάνει εκπαιδευτικά παιχνίδια, εικονικές περιηγήσεις και εφαρμογές σύνθεσης. Η φύση του μαθήματος της Μουσικής -που συνδυάζει ήχο, λόγο και εικόνα- καθιστά την πολυτροπική διάσταση όχι απλώς επιθυμητή αλλά αναγκαία. Σύγχρονες έρευνες καταδεικνύουν ότι η χρήση ψηφιακών εργαλείων ενισχύει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών, αυξάνει την ελκυστικότητα της μάθησης και συμβάλλει στη βαθύτερη κατανόηση του μουσικού γραμματισμού (Jeremić et al., 2020). Παρά τα πλεονεκτήματα, εντοπίζονται ουσιαστικοί προβληματισμοί. Η περιορισμένη διαθεσιμότητα σύγχρονων υποδομών στα δημόσια σχολεία δημιουργεί ανισότητες στην αξιοποίηση των πολυτροπικών δυνατοτήτων. Εξίσου κρίσιμη είναι η συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ώστε να μπορούν να αξιοποιούν δημιουργικά και παιδαγωγικά το νέο υλικό, καλλιεργώντας μαθητοκεντρικές και διερευνητικές προσεγγίσεις (Redecker, 2017). Συνολικά, η μετάβαση από το έντυπο στο υβριδικό, πολυμεσικό εγχειρίδιο σηματοδοτεί μία νέα εποχή για τη μουσική εκπαίδευση. Η επιτυχία του εγχειρήματος θα εξαρτηθεί από την ικανότητα του εκπαιδευτικού συστήματος να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στο όραμα και την καθημερινή σχολική πράξη, διασφαλίζοντας ισότιμη πρόσβαση, παιδαγωγική συνοχή και αισθητική συνέπεια.

Ψηφιακή επάρκεια και εκπαίδευση ειδικοτήτων: Ανάγκες, προκλήσεις και στρατηγικές υποστήριξης εκπαιδευτικών (Νικόλαος Ταψής)

Η επιτυχής ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη μουσική εκπαίδευση εξαρτάται σε καθοριστικό βαθμό από την ψηφιακή επάρκεια των εκπαιδευτικών. Ο μετασχηματισμός που επιφέρει η ψηφιοποίηση δημιουργεί νέα μαθησιακά περιβάλλοντα, στα οποία οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διαχειριστούν πολυμορφικό και πολυτροπικό εκπαιδευτικό υλικό, ποικίλες

μορφές επικοινωνίας και συνεργασίας, καθώς και υβριδικά μοντέλα μάθησης (European Commission, 2022· Redecker, 2017). Η απαίτηση για συνδυασμό γνωστικών, παιδαγωγικών και τεχνολογικών δεξιοτήτων εντάσσεται στο πλαίσιο του TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge), το οποίο έχει ήδη αναδειχθεί ως καθοριστικό για την ποιοτική διδασκαλία (Mishra & Koehler, 2006). Η εκπαιδευτική έρευνα και πρακτική αναγνωρίζουν την ανάγκη για συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, με ευέλικτες και στοχευμένες μορφές επιμόρφωσης. Στρατηγικές όπως οι μικρο-μαθησιακές μονάδες (micro-learning), η ανάπτυξη κοινοτήτων μάθησης και πρακτικής, η δημιουργία ψηφιακών οδηγών και η συνεργασία σχολείων με πανεπιστήμια έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές στη βελτίωση της επάρκειας και της αυτοπεποίθησης των εκπαιδευτικών απέναντι στις ΤΠΕ (Krumsvik, 2011· Τάψης, 2023). Ειδικότερα στη μουσική εκπαίδευση, όπου η πρακτική διάσταση της μάθησης είναι κεντρική, η ψηφιακή επάρκεια πρέπει να συνδέεται με βιωματικές εφαρμογές που υποστηρίζουν τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία και την καλλιέργεια της μουσικής ταυτότητας των μαθητών (Savage, 2017). Η ενίσχυση της ψηφιακής επάρκειας δεν είναι μόνο τεχνικό αλλά και πολιτικό ζήτημα. Η χάραξη στρατηγικών πολιτικής που προωθούν την ισότιμη πρόσβαση σε επιμορφώσεις, την παροχή σύγχρονων υποδομών και τη θεσμική στήριξη των εκπαιδευτικών αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχία του Πολλαπλού Βιβλίου. Με αυτόν τον τρόπο, η μουσική εκπαίδευση μπορεί να αναβαθμιστεί ποιοτικά, διασφαλίζοντας ότι οι εκπαιδευτικοί λειτουργούν όχι απλώς ως χρήστες εργαλείων, αλλά ως παιδαγωγικοί διαμεσολαβητές που καλλιεργούν κριτικό γραμματισμό και δημιουργική έκφραση στο ψηφιακό περιβάλλον.

Μουσικές και πολιτισμικές ταυτότητες στο ψηφιακό περιβάλλον: Προβληματισμοί, διεθνείς εμπειρίες και παιδαγωγικές κατευθύνσεις (Μαρία Αργυρίου)

Η διαμόρφωση μουσικής και πολιτισμικής ταυτότητας στο ψηφιακό περιβάλλον αποτελεί μια πολυδιάστατη πρόκληση, καθώς συνδέεται με ζητήματα πολιτισμικής ποικιλομορφίας, εκπαιδευτικής ισότητας και κριτικής παιδαγωγικής. Οι ψηφιακές τεχνολογίες, μέσα από εργαλεία όπως οι πλατφόρμες συνεργατικής δημιουργίας, τα εικονικά μουσικά όργανα και τα ψηφιακά ηχοτοπία, διαμορφώνουν νέους τρόπους πρόσληψης και έκφρασης της μουσικής εμπειρίας (Karlsen, 2021· Ruthmann & Mantie, 2017). Παράλληλα, αναδεικνύουν κρίσιμες προκλήσεις: τον κίνδυνο πολιτισμικής ομογενοποίησης μέσω πρότυπων εργαλείων, την περιορισμένη πρόσβαση σε τεχνολογικούς πόρους για ορισμένες κοινωνικές ομάδες, αλλά και την ανάγκη διαφύλαξης των τοπικών μουσικών παραδόσεων σε παγκοσμιοποιημένα μαθησιακά περιβάλλοντα (Argyriou, 2025). Μέσα από μελέτες περίπτωσης σε σχολικές τάξεις και εργαστήρια ψηφιακής μουσικής δημιουργίας, αναδεικνύονται παραδείγματα καλών πρακτικών που ενδυναμώνουν τη διαφορετικότητα και την πολιτισμική συμμετοχή: σύνθεση με βάση ηχοτοπία της τοπικής κοινότητας, δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων εμπνευσμένων από παραδοσιακά τραγούδια, καθώς και διαπολιτισμικές ανταλλαγές μέσω διαδικτυακών συνεργατικών πλατφορμών (Sæther, 2020). Οι πρακτικές αυτές καλλιεργούν την κριτική και δημιουργική χρήση των ΤΠΕ, προσφέροντας στους μαθητές τη δυνατότητα να αναστοχαστούν για την πολιτισμική τους ταυτότητα μέσα από τη μουσική. Καθοριστικός αναδεικνύεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού ως πολιτισμικού διαμεσολαβητή και ψηφιακού καθοδηγητή. Ο εκπαιδευτικός δεν περιορίζεται στη χρήση εργαλείων, αλλά καθοδηγεί τους μαθητές στη δημιουργία, στον αναστοχασμό και στην κριτική αξιολόγηση της μουσικής εμπειρίας. Η εισήγηση καταλήγει στην ανάγκη παιδαγωγικών στρατηγικών που να συνδέουν

την τεχνολογία με την πολιτισμική ευαισθησία, προάγοντας τη συμπερίληψη και την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών σε μια πολυτροπική, βιωματική μουσική μάθηση.

Προς μια συστημική προσέγγιση στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών μουσικής: Πολυτροπικό υλικό, Τεχνολογικός Γραμματισμός και Πολιτισμική Ευαισθησία (Γεωργία Παπαλιάγκα)

Η συγγραφή νέων διδακτικών εγχειριδίων Μουσικής στο πλαίσιο του Πολλαπλού Βιβλίου συνεπάγεται νέες απαιτήσεις από τους εκπαιδευτικούς, τόσο ως προς την ψηφιακή τους επάρκεια όσο και ως προς την παιδαγωγική και πολιτισμική τους ευαισθησία. Η ενσωμάτωση πολυτροπικών μαθησιακών αντικειμένων -διαδραστικών παρτιτούρων, ηχοτοπίων, ψηφιακών αφηγήσεων και πολυμεσικών έργων- διευρύνει τις δυνατότητες της μουσικής εκπαίδευσης, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύει ζητήματα που αφορούν την αισθητική ποιότητα, τη συνοχή των διδακτικών πρακτικών και την καλλιέργεια πολιτισμικής ταυτότητας (Burnard & Rowsell, 2020· Siopsi, 2019). Για την επιτυχή αξιοποίηση αυτών των δυνατοτήτων απαιτείται μια συστημική προσέγγιση στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η οποία να συνδυάζει: έγκαιρη και διαρκή κατάρτιση σε τεχνικές δεξιότητες, ανάπτυξη παιδαγωγικών πρακτικών που αξιοποιούν το πολυτροπικό υλικό προς όφελος της βιωματικής μάθησης, καλλιέργεια πολιτισμικής ευαισθησίας, ώστε να προωθείται η συμπεριληπτικότητα και η διαπολιτισμική κατανόηση. Οι φορείς επιμόρφωσης και τα στελέχη εκπαίδευσης έχουν την ευθύνη να σχεδιάσουν βιωματικά και συμμετοχικά προγράμματα που ενδυναμώνουν τους εκπαιδευτικούς στη δημιουργική αξιοποίηση του υλικού. Έρευνες δείχνουν ότι οι προσεγγίσεις αυτού του τύπου ενισχύουν την επαγγελματική αυτονομία, την καινοτομία στη διδασκαλία και την καλλιέργεια συνεργατικών πρακτικών (Darling-Hammond et al., 2017· Kennedy, 2016). Συμπερασματικά, η επιμόρφωση δεν μπορεί να είναι αποσπασματική ή τυπική, αλλά πρέπει να ενταχθεί σε ένα μακροπρόθεσμο στρατηγικό πλαίσιο που συνδέεται άμεσα με τις ανάγκες του Πολλαπλού Βιβλίου. Μόνο έτσι οι εκπαιδευτικοί θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν δημιουργικά και αποτελεσματικά στην αξιοποίηση των πολυτροπικών εργαλείων, ενδυναμώνοντας τη μουσική μάθηση σε όρους παιδαγωγικής ποιότητας, καλλιτεχνικής αυθεντικότητας και πολιτισμικής συμπερίληψης.

Αναφορές

Argyriou, M. (2025). Music and cultural identity in the early years: An empirical approach to intercultural learning. *European Journal of Education Studies*, *12*(8), 91-129. https://doi.org/10.46827/ejes.v12i8.6118

Burnard, P., & Rowsell, J. (2020). *Musical childhoods: Creativity, culture and learning*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429468686

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute. https://doi.org/10.54300/122.311

European Commission. (2022). *Digital education action plan (2021-2027): Renewed strategic vision for digital education at EU level*. European Commission.

Jeremić, B., Pećanac, R., Stanković, E., & Đurđević, T. (2020). Music technology software in adopting music teaching contents. *Croatian Journal of Education*, *22*(1). https://doi.org/10.15516/cje.v22i1.3282

Karlsen, S. (2021). The politics of intercultural collaboration in higher music education: Challenges seen from a leadership point of view. In A. A. Kallio, H. Westerlund, S. Karlsen, K. Marsh, & E. Sæther (Eds.), *The politics of diversity in music education* (pp. 203-214). Springer.

Kennedy, M. M. (2016). How does professional development improve teaching? *Review of Educational Research*, *86*(4), 945-980. https://doi.org/10.3102/0034654315626800

Krumsvik, R. J. (2006). The digital challenges of school and teacher education in Norway: Some urgent questions and the search for answers. *Education and Information Technologies*, *11*(3-4), 239-256. https://doi.org/10.1007/s10639-006-9010-8

Lyu, L., & Sokolova, A. (2023). The effect of using digital technologies in the music education of elementary school students. *Education and Information Technologies*, *28*, 4003-4016. https://doi.org/10.1007/s10639-022-11334-8

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A framework for integrating technology in teachers' knowledge. *Teachers College Record*, *108*(6), 1017-1054. https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x

Pećanac, R., Jeremić, B., & Milenović, Z. (2016). Digital media in the teaching of music education. *The New Educational Review*, *43*(1), 236-247. https://doi.org/10.15804/tner.2016.43.1.20

Redecker, C. (2017). *European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu*. Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2760/159770

Ruthmann, S. A., & Mantie, R. (Eds.) (2017). *The Oxford handbook of technology and music education*. Oxford University Press.

Sæther, E. (2020). Intercultural game in music teacher education: Exploring El Sistema in Sweden. In H. Westerlund, H. Partti, & S. Karlsen (Eds.), *Visions for intercultural music teacher education* (Vol. 6, pp 63-81). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-21029-8_5

Savage, J. (2017). Digital technology in music education: A research overview. In C. Philpott, & G. Spruce (Eds.), *Debates in music teaching* (2nd ed., pp. 140-156). Routledge.

Siopsi, A. (2019). Greek productions of ancient Greek drama in the first half of the twentieth century: Music and words. In P. Tambakaki, P. Vlagopoulos, K. Levidou, & R. Beaton (Eds.*), Music, language and identity in Greece: Defining a national art music in the nineteenth and twentieth centuries* (pp. 262-273). Routledge.